

Všechno začalo u knihovnice dětské literatury Elsy Oleniusové. Jako první kulturní pracovníce ze Skandinávie se při svém studijním pobytu v USA setkala s dramatickou výchovou v podobě, kterou jí dala průkopnice této oblasti Winifred Wardová (1884–1975). Ta vyučovala dramatickou výchovu

jednáním a agilitou něco prozřívá, vzdělává se a učí se porozumět sobě i druhým. To znamená, že se cíleně hry, skupinová cvičení, improvizace a jiné formy mohou použít v zájmu celistvého rozvoje osobnosti člověka. Skupina a její jednotliví členové se formují na základě společného zájmu. Exi-

Dramatická výchova jako metamedia slouží všem druhům umění podle potřeby. Jejím materiálem může být hudba (Orffův instrumentál, zpěv), výtvarné umění (malování a práce s různými materiály), texty a literatura různých kategorií. Zde platí, že na jedné straně působí vlastní kreativita s použitím

DRAMATICKÁ VÝCHOVA VE ŠVÉDSKU

na základních a hlavních školách ve Spojených státech a veda dětské divadlo v Illinoisu. Chápala dramatickou výchovu jako metodu formování samostatného a kreativního myšlení, kontrolovaného vyjadřování a jako cvičení schopnosti uměleckého sebevyjádření. Tvořivá fantazie, porozumění a spolupráce s druhými, to jsou předpoklady práce ve skupině. Elsa Oleniusová v 50. letech začala ve své knihovně s dětskými skupinami dramati- zovat pohádky. Chtěla dětem poskytnout možnost aktivně pro- žít literaturu. Pochopila, že dra- matická aktivita je prostředkem tvorivého sebevyjádření. Z anglických teoretiků drama- tické výchovy si vybrala Briana Wayne. Oba vycházeli z toho, že v každém člověku jsou tvo- řivé síly, které mohou být roz- vijeny. Drama pro ně bylo pro- středkem rozvoje osobnosti, což je zároveň i cílem dramatické výchovy. Elsa se však oproti Wayovi domnívala, že předve- dené výsledky práce přináší dě- tem velké radosti, a proto o ně usilovala. Svou práci posta- vila na svobodné improvizaci, nikoliv na nácviku textů. Pozdě- ji v 60. letech stála u zrodu instituce Naše divadlo, v níž dnes působí 14 divadel ve Stock- holmu. Dětské a mládežnické skupiny zde našly prostor pro svou divadelní aktivitu pod ve- dením zkušených učitelů dra- matické výchovy.

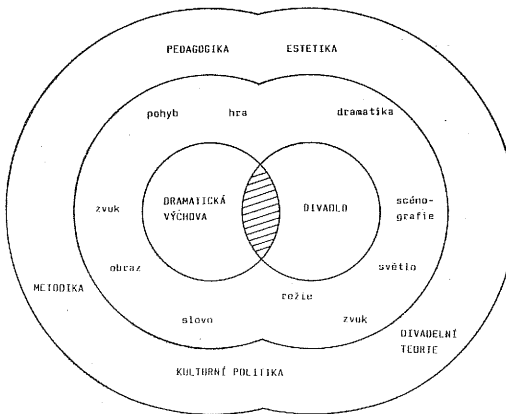
I. DRAMA; DRAMATICKÁ VÝCHOVA A PEDAGOGIKA

Slovo drama je odvozeno od řeckého dran, což znamená jednání. Tento původní význam stejně jako antické pojetí funkce dramatu jsou pro dramatic- kou výchovu dodnes platné. Jednání, prožívání, porozumění, učení jsou její důležité sou- částí. Dramatická výchova je umělecká a pedagogická me- toda pro tvorivý proces ve skupinách, v níž jednotlivce

stence tohoto zájmu je předpo- kladem sociálního působení a východiskem pro dramatickou výchovu. Integrované cíle ob- sahují smyslová a výrazová cvičení, rozvoj a formování psy- chických a fyzických možností, fantazie a kreativity, zlepšení komunikace, zvláště schopnosti sociální komunikace, posílení sebedůvěry jednotlivce ve sku- pině a skupinového vědomí jako celku a tím rozvoj sebevě- domění a samostatnosti a po- čitů odpovědnosti vůči kolekti- vu. Nezbytnou podmínkou efektivnosti dramatické výchovy je vytvoření takového klimatu ve skupině, v němž není místo pro strach, konkurenci a tlak na výkonost. Je třeba se vyhýbat soutěživým cvičením do- provedeným slovním hodnocen- ním „dobře“, „špatně“, neboť brzdí kreativitu. Naproti tomu je třeba se učit konstruktivní kritice a sebekritice ve skupi- ně, kde se může uplatnit roz- dílná kvalita a předpoklady každého jednotlivce.

jakéhokoli média a na druhé straně jsou využívána holová umělecká díla (texty, obrazy, hudba) jako prameny inspira- ce nebo pomůcky. Všeobecně však platí, že dramaticko-diva- delní vyjádření v improvizacích jsou v popředí dramatické vý- chovy, a proto jsou pro ně zvláště důležité fyzická a ste- jně jako lidská souhra. Drama- tickovýchovná práce může být dovedena až k divadelnímu produktu, může mířit k vysto- pení před diváky, pokud je to pro skupinu důležité. Často je motivující a důležité zakončit proces dramatické výchovy před- vedením divadelního výsledku. Pro jiné skupiny naopak může být zcela nepodstatné, zda prá- ce ústí do produktu či nikoliv; v obou případech je však stej- ně důležité radostný, tvořivý sebedůvědomovací proces formo- vání jednotlivce.

Dramatická výchova a divadlo jsou dvě oblasti, které se vzá- jemně prolínají, mají styčné body. Obě jsou součástí estetické, pedagogické, metodické, kul- turní politiky a teorie divadla.

II. ZPŮSOBY UPLATNĚNÍ DRAMATICKÉ VÝCHOVY

Dramatická výchova jako samostatný předmět ve škole

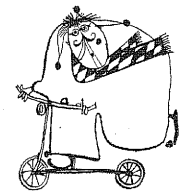
Dramatická výchova je ve Švédsku samostatným předmě- tem. Specializovaní pedagogové ji vyučují na všech typech škol — od předškolních zařízení po gymnázia. Dále je využívána jako vyučovací metoda v dalších školních předmětech (např. ve švédštině, umění, dě- jepis, politice apod.). Zde slou- ží k osvojení příslušného předmě- tu jako aktivizační metoda. Využaduje společnou práci žáků. Jako samostatný předmět po- skytuje žákům možnost společ- něho kreativního procesu ve skupině, možnost se vzájemně lépe poznat a pochopit sebe sama i ostatní. Posiluje sebe- uvědomění jednotlivce, a tím i celé skupiny.

Kromě toho může být drama- tická výchova (zvl. dramatické hry) použita jako metoda ře- šení konfliktů v problémových třídách; problémy žáků a je- jich sociální důsledky jsou tu promyšleny a zpracovány pro- středky dramatu.

Rozhodnutí přivzat do školy specializovaného pedagoga zá- visí na řediteli školy.

Dramatická výchova jako součást výchovy a vzdělávání

Dramatická výchova má své pevné místo na vysokých škol-ách pedagogického zaměření a v dalších vzdělávacích institu- cích pro přípravu učitelů, so- ciálních pedagogů, učitelů pro hru a volný čas, učitelů nižších stupňů školy (základní a ma- teřské), ale také pro přípravu terapeutů, personálu nemocnic a psychiatrických léčen. Dra- ma jako součást vzdělávacího procesu není cílem, který má později studujícím umožnit, aby se věnovali dramatické výchově, nýbrž je možností pro vlastní osobnostní rozvoj. To např. zna- mená, že umožňuje formou tré- ninku připravit se na výkon profese, testovat své možnosti a schopnosti, řešit některé si- tuace, a to pod dohledem a za spolupráce celé skupiny. Ta- to metoda zprostředkovává na- hlédnutí do mezilidských vzta- hů, zvyšuje senzibilitu a cit pro chápání druhých lidí, což jsou vlastnosti nezbytné pro výkon funkce pedagoga i terapeuta. Mimo to nabízí možnost uspo- kojovat potřebu tvořivého pří- stupu ke vzdělávání a k životu vůbec. Výchova k odolnosti je také předpokladem pro povolání, v nichž člověk je každo- denně konfrontován s problé- my, utrpením a bolestí.

Dramatická výchova v oblasti zdravotnictví
V této oblasti poskytuje mož- nost, aby pacienti a chovanci konfrontovali své vlastní zku- šenosti s jinými prožitky. Toto nahlednutí do vlastního i cí- ho světa jim pomáhá zlepšit psychický stav. Terapeuti a lé- čitelský personál používá ve Švédsku metody dramatické vý- chovy jako léčebného prostřed- ku. Dramatická výchova nabí- ří umělecké možnosti vyjádře- ní psychofyzického stavu, které často mohou rozšířit lékařskou diagnózu o nové aspekty. Po- moci dramatických her a cviče- ní se zlepšuje smyslová a tě- lesná vnímavost, což obnovuje chuť k životu. Učitelé drama- tické výchovy pracují na psy- chiatrických klinikách, v reha- bilitačních zařízeních, zotavo- váních, domovech pro staré ob- čany a také v nápravných a protnarkotických zařízeních. Vědomě se tak navazuje na an- tiknu, neboť nikoliv náhodou největší zachované antické di- vadlo v Epidauru bylo spojeno s antickým zdravotnickým sí- dískem.

III. PŘÍPRAVA UČITELŮ DRAMATICKÉ VÝCHOVY

Od roku 1973 se ve Švédsku používá označení učitel drama- tické výchovy, které je odlišné od funkce divadelního pedago- ga. Tito pedagogové mají mož- nost studovat na univerzitách v Lundu, Göteborgu a Stock- holmu obor dramatická výchova jako součást teorie kultury. Praktické vzdělávání existuje od roku 1974 na lidových uni- verzitách — nejprve jako jed- noleté, později dvouleté stu- dium. Tyto instituce, podobné jako v NSR, slouží další výcho- vě a vzdělávání a uspokojová- ní zájmového vzdělávání. Vět- šina ze 130 lidových univerzit působí v menších městech. Ide o školy internátního typu, v nichž patří společný život ve škole a školní demokracie. Li- dové univerzity představují al- ternativní výchovu. Jejich nej- větší předností je, že umožňují společnou intenzivní práci.

Představíme vám jednu z nich. Je to: FOLKHÖGSKOLA VÄSTER- BERG. V této škole se učí 150 žáků, v nichž asi stovka bydlí v internátě. Vedle oboru dra- matická výchova je zde jedno- letý obor hudba, dvouleté další vzdělávání v oblasti techniky, pří- pravné studium pro studium na vysoké škole, všeobecné studiu- m pro seniory (univerzita třet- ího věku) a všeobecné studium pro ženy. Jazykově zde existuje jednoletý jazykový a integra- ční kurs pro přistěhovance.

Na obor dramatická výchova může být přijat uchazeč nej- méně dvacetiletý, alespoň s roč- ními pracemi. Dále se předpoklá- dá umělecká nebo pedagogická příprava a vlastní zkušenost v oblasti dramatické výchovy. Přijímací komisi tvoří dva učitelé a zástupce studentů, kteří ověří předpoklady osobním pohovorem. Výuka se skládá ze čtyř se- mestrů po osmnácti až dvaceti týdnech. První dva semestry

zvěk, najít své místo ve sku- pině, a tím vlastně ve společ- nosti. Člověk se tak učí své sociální roli.

Dramatická výchova může být cestou, která povede k produk- tu, tj. k divadlu. Osobní diva- delní aktivita posiluje sebedů- věru a může být motivací.

V profesionálním divadle se dramatická výchova uplatní při přípravě inscenace. Právě zde platí princip aktivního přístu- pu k práci, který je dán cílem — prohloubit nebo integrovat divadelní zážitek.

Dramatická výchova je rovněž využívána v církevní práci s mládeží, kde je prostředkem křesťanského porozumění.

NEISOUSTAVNEJŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ V OBLASTI DRAMATICKÉ VÝCHOVY U NAS poskytl pedagogům a vedou- cím zájmových divadel už od roku 1974 semináře na národních předhlá- kách dětských divadelních a loutkář- ských souborů v Kaplici. Snímek Kar- la Kerického připomíná práci v se- minární třídě, kterou na Kaplickém divadelním létě 1986 vedla Šona Pa- velková

predstavují základní studium a vedení skupin. Třetí semestr je praktický, čtvrtý semestr je vyhodnocovací a patří k němu studijní cesta.

Učební plán

- 1. ročník
 - rozcvičky 1 týden
 - záškolovací blok (1. týden skupina, 2. týden individuum, 3. týden společností) 3 týdny
 - práce s dětmi včetně hospita- cí u dobrých pedagogů 9 týdnů
 - co je to dramatická výchova 4 týdny
 - tematický týden (se společ- nou prací) 1 týden
 - dramatická výchova ve škol- le 7 týdnů
 - dramatická výchova ve zdra- votnictví a sociální péči 4 týdny
 - dramatická výchova v kul- tuře a ve volném čase 4 týdny
 - vyhodnocení 1 týden
 - 2. ročník
 - praxe ve školách v okolí včetně písemné přípravy 14 týdnů
 - semináře 3 týdny
 - vyhodnocení praxe 3 týdny
 - tematický týden (se společ- nou prací) 1 týden
 - divadlo — Od nápadu k před- stavení 8 týdnů
 - kulturní politika a informa- ce o možnostech uplatnění pedagoga dramatické výcho- vy 4 týdny
 - studijní pobyt u některé sku- piny a vyhodnocení 1 týden
- Zkoušky mají podobu ústní zkoušky a písemné práce. Za- počítává se aktivní účast ve

všech částech výuky. Vyučují- cími jsou tři stálí docenti a hostující učitelé na speciální divadelní techniky (např. lout- kářství, pantomima apod.) nebo ucelené vědní obory (např. sociologie apod...)

Osnovy základních předmětů

• Dramatická výchova — teo- rie a metodika

Definice, stanovení cíle, děj- ny oboru, vymezení předmětů; pedagogické metody; prostor pro aplikaci pedagogiky a psy- chologie; metodika dramatické výchovy, využití a metodika práce s dalšími druhy umění; skupinová dynamika.

• Divadlo — teorie a metodika

Teorie divadla, dějiny divadla; lidové divadlo, amatérské diva- dlo; základní divadelní tréning (improvisační techniky, hereč- ké techniky); dramaturgie tax- ty; divadelní produkce (od ná- padu k představení); loutkář- ství; divadlo masek, pantomima.

• Sociální psychologie a peda- gogika

Psychologické teorie; identita; individuum a chování ve sku- pině; teorie sociálních rolí; teo- rie komunikace; vztah jedno- livce a společnosti.

Teorie pedagogiky a způsoby chování, alternativní pedago- gika; přehled terapeutických teo- rií a hraniční pedagogiky.

• Kulturní politika a dětská kultura

Státní kulturní politika a osvě- ta, místní regionální a státní organizace kultury, sociální oblasti a volného času; pracov- ní místa pro učitele drama- tické výchovy; kulturní politika a děti; formy dětské kultury v různých obcích; dětské divadlo.

Podle zahraničního materiálu připravila

/LENKA LÁŽŇOVSKÁ/

Rubriku připravuje Jaroslav Provančík